

PREDGOVOR

Predgovori su obično kratki ili vrlo opsežni. Opredijelio sam se za prvu vrstu zbog toga što iskustvo mnogih autora potvrđuje mišljenje da među čitateljima, pa i recenzentima, postoji određena nesklonost prema čitanju predgovora. Uzroci tomu ovdje ne mogu biti predmet razmatranja. Mogu se samo ponadati da će sažetost bar donekle ublažiti averziju prema takvu tekstu.

Knjiga želi prikazati, osvijetliti, komentirati što su Nijemci ili njemački državljani pridonijeli europskoj i svjetskoj kulturi, što je nacionalno i univerzalno u isti mah, koja su težišta njemačkoga duhovnog života. Kako sam se trudio da uspoređujem i da se osvrćem na mišljenja o Nijemcima s motrišta drugih naroda, nastala je slika uzajamnih prožimanja, ali, logično, i njemačkih specifičnosti. Ne smatram da je načelo uzročnosti posve primjeren ključ za razumijevanje kulturalnih pojava, no ponekad samo opća povijest može pomoći razumijevanju fenomena koji se smatraju njemačkim osobitostima. Povijesni zemljovid Njemačke često se mijenjao, no da ne bude nesporezuma pošao sam u većini poglavlja od predodžbe Njemačke u današnjem smislu. Iako je osvrt na Austriju i germanofonu Švicarsku ponegdje bio potreban, ipak je bilo nužno izbjeći sve što bi bilo nalik na duhovnu aneksiju.

Naslov knjige upozorava na težišta. Njemu treba dodati da su, bar u osnovnim crtama, prikazana i razdoblja prije Bacha i poslije *Bauhausa*. Naobrazbeni univerzalizam već odavna nije moguć. Budući da je pojam kulture vrlo širok, pa se može i različito definirati, kriterij izbora iz goleme građe morao se oslanjati na piščeve sklonosti i na kompetenciju na određenim područjima. Srodnih je knjiga, koliko je meni poznato, u svijetu vrlo malo, a to je razumljivo s obzirom na prisilu koju danas vrši specijalizacija, koja je, usput rečeno, ponekad doista neizbježiva, ali kadšto služi samo kao alibi u pomanjkanju spontanog zanimanja za sve što nije administrativno ukalupljeno. Držao sam se područja koja poznajem: to su ponajviše estetska kultura i razvoj humanističkih

znanosti i filozofije. Stalna je sastavnica, dakako, i opća povijest. Na prirodne i tehničke znanosti, koje su mi nažalost strane, mogao sam se samo letimice osvrnati u pojedinim nadređenim kulturnim kontekstima, na primjer u prikazu razvoja njemačkih sveučilišta.

Široko zasnovani kulturnopovijesni pregledi obično se smatraju poslom koji odaje uglavnom samo stručnu rutinu. Ne mogu posve protusloviti, ali želim upozoriti na to da takozvane eruditske objektivnosti nema bez subjektivnih sastavnica. Ova je knjiga na glavnim područjima rezultat osobnih sklonosti i osobnih iskustava. Ne mogu je ni zamisliti bez sedam desetljeća čitateljskog iskustva, koje me vodilo od Karla Maya do Thomasa Manna i Kafke; bez dana provedenih u muzejima, likovnim galerijama i nebrojenim koncertima, a ponajmanje bez kućnog muziciranja i slušanja glazbe uz partiture. Dugi boravci u Njemačkoj i Austriji nezaboravni su i zbog toga što sam bio svjedok mnogih zbivanja u njemačkoj kulturi prošlih pedeset godina. Zadnje poglavlje u tom smislu nosi i biljeg neposrednog iskustva. Na moguće zamjerke da je izbor iz građe ovdje ili ondje jednostran mogu samo odgovoriti da nisam imao namjeru napisati priručnik, kroniku, repertorij. Granice mojih interesa i mogućnosti granice su ove knjige.

Za knjige se kaže da imaju svoje sudbine. Svim autorima želim da sudbina njihovih djela bude u rukama urednice poput Jelene Hekman. Meni je i ovom prilikom bila uzorna suradnica, brižna kao uvijek. Djelo je posvećeno uspomeni na moga djeda s majčine strane, Georgu Justhu, koji me u mom djetinjstvu uveo u svijet njemačkih knjiga.

Zagreb, u rujnu 2006.

Autor